

Čini se da je to imao na umu Ivan Filipčić, pisac ove knjige. Rekosmo da je ovogodišnji mladomisnik, da je rodom iz župe Pregrada. Rođen 4. 12. 1957. u filijali Cigrovec, maturirao je u gimnaziji na Šalati u Zagrebu, a teologiju diplomirao na Bogoslovnom fakultetu. Osjetio je ljubav prema svome kraju, kao i svaki koji „zaviri“ u povijest, jer uvijek se otkriva nešto novo i dio sebe!

Uz predgovor i uvod govori nam o srednjovjekovnoj Pregradi, o gradu i vlastelinstvu Kostel, te obitelji Keglević koji su bili zemaljski gospodari toga kraja i patroni župe. Nakon kraćeg prikaza prijelaza iz srednjeg vijeka u novije doba, pisac detaljno prikazuje ponajviše na temelju neobjavljene arhivske građe, župne crkve, sve kapele, groblja, župni stan, te imovinu i prihode. Kao u filmu susrećemo se s mnogim događajima i osobama, s mnogim otkrivenim detaljima, s mnogim zanimljivim podacima o arhitekturi, inventaru i slično, poglavito na objektima koji danas i ne postoje.

Zatim slijedi kraći prikaz pod naslovom *Nova crkva i novo doba*, te detaljan povijesni opis župne crkve, danas postojeće, koju je gradio župnik Tuškan početkom 19. stoljeća, uz ne male teškoće i neprilike. Riječ je o „zagorskoj katedrali“ (duga 38, a široka 19 metara), koja je sagrađena u neoklasicističkom stilu s naglašenom težnjom prema centralnoj građevini i dosljedno izvedenom simetrijom. Njezina dva zvonika, visoka 45 metara, dominiraju pred zelenom Kunagorom, koja im čini prirodnu pozadinu. Zanimljiva su i poglavlja o vjerskom i socijalnom životu, o stanovništvu ovoga kraja, o pregradskim župnicima i kapelanima (s preciznim tabelarnim prikazom), o sestrama dominikankama koje rade u župi, svećenicima, redovnicima i redovnicama rodom iz župe Pregrada, kao i zaključna kronika događaja u župi za posljednja tri župnika.

Knjiga je pisana stručno i pregledno. Ima znanstveni aparat, obogaćena je kartama i fotodokumentacijom, privlačno opremljena. Naznačeni su izvori i literatura, tumač manje poznatih riječi i kratica, a bilješke su po brojevima naznačene na kraju, a ne ispod samoga teksta.

Za sve se isplati uzeti u ruke ovu knjigu i dublje upoznati prošlost ove župe. Neki možda župu Pregrada pamte samo po bistričkim zavjetnim procesijama za Preobraženje, što je veličanstven prizor. Ovom knjigom možemo

upoznati dublje korijenje ove župe, kao i osobe koje su se ugradile u rast i postojanje svoga kraja, vjerujući u logiku i snagu „evanđeoskog zrna“ koje umire i trune, ali donosi strostruk rod.

Za mnoge župnike i bogoslove ovo bi mogla biti zanimljiva ideja kako danas prezentirati ljudima prošlost zavičaja, da ne zaboravimo što trebamo pamtili i čime se ponositi.

Završit ćemo ovaj prikaz, svakako pohvalnog i dobrog djela, riječima mjesnog župnika msgr Ivanjka: „Neka bude od Boga blagoslovljen, kao na krilu Marije Majke Crkve utješena, Duhovskim oduhovljenjem oduševljen svaki onaj koji ovu knjigu bude cijenio i šireći je vrednovao, da bi stigla u svaki kutak naših vjerničkih domova, među našu braću svijetom raseljenu i među našu braću iz „svijeta“ s kojima želimo dijalog, kako naš je Koncil zadužio. Eto, kao što su duga naša čekanja, tako su kratke naše radosti, ali su nam drage i ugodne, jer naviještaju najdublju Radost koju zovemo vječnom, koju čekamo u Crkvi, toj uvijek novoj obitelji naroda stoljeća.“

Stjepan KOŽUL

NIKOLAJ BERDJAJEV. DUH DOSTOJEVS-
SKOG, Niro Književne novine, Beograd 1981.
Predgovor i prevod: Mirko Đorđević, Pogovor.
Nikola Milošević. Naslov originala Nikolaj Ber-
djajev: Mirosozercanie Dostoevskogo, YMCA
Press, Pariz 1968.

U ovoj recenziji prikazat ćemo najprije u osnovnim mislima samog Berdjajeva a onda ćemo se vratiti predgovoru i pogovoru.

Berdjajev misli u knjizi Duh Dostojevskog prvi put su tiskane 1921. One su zapravo Berdjajevljeve seminar koji je držao kroz 1920 – 21. godinu u Slobodnoj Akademiji duhovne kulture u Moskvi. Francuskom izdanju 1946. Berdjajev je napisao predgovor u kojem veli da bi neka poglavlja ili stvari drugačije prikazao. U izdanju originala iz 1968. ostavljen je pojam *Mirosozercanie Dostoevskogo*, što nam govori da bi, možda, bio bolji prevod *Naziranje Dostojevskog na svijet* kao što ima prijevod dra Nikole Thallera, Zagreb. Mislim da riječ *Duh Dostojevskog* stavlja neke implikacije koje su vezane više na Berdjajevljevo filozofiranje egzistencijalno-religioznog stadija, što nije u početku ni kod Berdjajeva bilo do kraja jasno, a pogotovo ne u čitavom stvara-

laštvu Dostojevskog. Pneuma, duh je u filozofiranju Nikolaja Berdjajeva duhovna intuicija, duhovni aktivitet, neposredna spoznaja, susretaj s božanskim. Možda su sve to razlozi koji nam govore da bi bio bolji termin: naziranje na svijet ili shvaćanje svijeta.

Knjiga ima devet poglavlja pa ćemo u tom okviru iznijeti doista najosnovnije misli.

Ne želim iznositi književne misli ili kritike, već duh Dostojevskog, piše Berdjajev u poglavlju Duhovni lik Dostojevskog. Dostojevski je umjetnik, ali i čovjek ideja, genijalni dijalektičar i najveći ruski metafizičar. On nije samo psiholog, on je pneumatolog. Teško će ga otkriti umjetnici. Moramo prodrijeti u dubinu Dostojevskog svijeta, u njegovu intuiciju. Tko bude cijepao Dostojevskog nikad ga neće shvatiti. Dostojevskom treba vjerovati kao proroku i apokaliptičaru (31–36). Još je nešto važno naglasiti. Dostojevski piše A. Majkovu: „A što je najgore moja je priroda podla i odveć podložna strastima. Svuda i u svemu ja idem do kraja, čitavog sam života prekoračivao granice.“ (37) Dionizijski element u Dostojevskom i zanimanje za teologiju nisu davali svijetle rezultate. On ne naziva toliko realnim svijet oko sebe, koliko upravo čovjeka, to je za njega zbilja, predmet njegovog obrađivanja. Zabilješke iz podzemlja dijele stvaralaštvo Dostojevskog na dva dijela: Dostojevski kao psiholog i Dostojevski kao genijalni dijalektičar i metafizičar. Njegova vjera u čovjeka je vjera u Bogočovjeka, Krista. Tako on luta ruskim raspućima da bi čovjeka sjedinio s Bogom nakon mnogih kušnja i nevolja (37–48).

U poglavlju Čovjek Berdjajev govori o Dostojevskom kao antropologu. Njegovo stvaralaštvo posvećeno je nutarnjim orkanima i ugodnim tišinama mirne ljudske savjesti. Čovjek je slobodno biće. To ga i čini čovjekom. No sloboda može biti i zla. Zlo je predmet proučavanja čovjeka. Sloboda zla čini čovjeka manje vrijednim i to Dostojevski na izvrsan način pokazuje u svojim junacima. Ako Dostojevski ima nešto zajedničkog sa svojim junacima, onda je to svakako kušanje slobode zla, grijeha i napokon odvrćanje od toga. U trećem poglavlju susrećemo se sa slobodom kod Dostojevskog. Bez slobode nema ni čovjeka. Sloboda je središte vrednovanja čovjeka. Sa slobodom su vezane patnje i uskrnuća. Dostojevskom je prisutna libertas minor (zla sloboda) i libertas maior (sloboda dobra), a to znači sloboda prvog Adama koji je sagriješio i sloboda drugog Adama, Krista, koji je čovjeka otkupio od grijeha. Kristova istina o slobodi je prava sloboda preko koje čovjek može doživjeti dobro. Svatko se mora unutarnje, ima-

mentno okrenuti Kristu. Tek tada će spoznati što je dobro. Sve prinude svjetskog poretka slobode čovjeka do spoznaje da je jedino slobodan i da mu je jedino dobro s Kristom. Gdje nema takvog shvaćanja, sigurno je da će čovjek otići u prinudu, u ropstvo, u grijeh (67–81).

Zlo prikazano u četvrtom poglavlju govori nam da je ono usko spojeno sa slobodom. Dostojevski je prokušavao zlo svoga života, zlo koje je bilo povezano sa iskonskom libertas minor, početnom slobodom, onom koja je omogućila zla. To je pokazano u tolikim likovima Dostojevskog. On je sav impregniran mislima koje proizlaze iz toga (Braća Karamazovi, Zločin i kazna, Demoni...). No čovjek ne smije ostati u tim granicama. On traži rješenje. Preko iskušanog zla čovjek se može vratiti dobru, može početi s dobrom slobodom. Samovolja sigurno nije sloboda. I gdje je Dostojevski pokazuje u svojim junacima pokazuje je kao negativnu i neuspjelu. Čovjek svojom savješću prodire do spoznaje dobra, do dobrog djelovanja za sebe i za drugog, za spas svoje duše. Patnja kao posljedica zle slobode kod Dostojevskog ima izuzetno značenje i to u smislu vrijednosti (83–97).

Ljubav je naslov petog poglavlja. Dostojevski je strastveni tip čovjeka. U tom smislu moramo promatrati i njegove junake, osobe u njegovom stvaralaštvu. Berdjajev veli da je Dostojevski u svojim junacima upravo prikovan uz svake tipove, ovakve slučajeve ljubavi. Čovjek postaje podvojen iz ljubomora izgriza ne samo, recimo, dvije ženske osobe koje su vezane na jednog muškarca, već i njega samoga. Ne zna što će učiniti. Tako je Dimitrije Karamazov nemoćan pred Grušenkjom i Jekaterinom Ivanovnom. No kod Dostojevskoga se kristali i kršćanska ljubav. Kršćanstvo je za Dostojevskog prije svega ljubav (starac Zosim). Svakako, ljubav koja ne gleda na Kristov primjer, izravno ili neizravno, može biti izrođena, može postati „zla ljubav“.

Revolucija i socijalizam pokazuje nam kako je Dostojevski u *Zlim dusima* (Demoni) proročki predvidio sve što će se u Rusiji dogoditi u okviru onoga što možemo nazvati otpadom od Boga, otpadom od Krista. On ga predviđa apokaliptično. Revolucija i kontrarevolucija su nešto površinsko. Revolucija je sudbinski vezana uz čovjeka koji je otpao od Boga. Krivo upotrijebljena sloboda rađa grijeh kod čovjeka pojedinca, a kod mnoštva izbija revolucija. Za čovjeka, a i za mnoštvo, nestaje prave slobode. Samu dubinu revolucije Dostojevski je spajao sa socijalizmom. Čovjek koji se odrekao prave slobode odrekao se Boga pa i mnoštvo u tim okvirima zapravo se odriče

Boga. Socijalizam je nadomjestak vjere u Boga. On nastoji da postane nova religija. Socijalizam je prije svega duhovna pojava a tek onda društvena i ekonomska. Dostojevski je zagovarao svoj socijalizam, ali taj je bio okrenut vječnom gradu, taj je bio vjernički. Religija socijalizma je prekrasno izražena u *Velikom inkvizitoru* Dostojevskog – odbacivanje Krista da bi se posjedovala zemaljska sreća, a odbacivanjem Krista odbacuje se sloboda dobra, zamjenjuje se slobodom zla. Ograničenje slobode nije valjano ni u socijalizmu ni u teokraciji bilo kojeg tipa. Revolucija je uvijek negiranje prava osnova ljudskog života koji se temelji na slobodi.

Rusija – sedmo poglavlje naglašava da je – Dostojevski bio i kao čovjek i kao pisac Rus. Štono riječ: „... Od pete do glave“. Bio je uvjeren da je Rusija mesijanska zemlja. Rusija je zagonetka i takvu Rusiju predstavljao je Dostojevski u svojim djelima u vjeri da ona ima u svijetu posebnu misiju. Smatrao je da je Rusija sposobna odgojiti ljude za najrazličitije eksperimente. Dostojevski je ljubio Rusiju i bio je narodnjak posebnog tipa – istina čovjeka je istina u Bogu. Naglašavao je stihiju ruske duše koju je „rodila“ beskrajna i ne baš kulturna Rusija. Izgledalo mu je da je inteligencija (i desničari i ljevičari) protiv kulture ruskog naroda. Ruski kolektivism i „ruska sabornost“ sprečavali su da se razvija „ruska osoba“. No cijenio je rusko plemstvo. Govorio je o siromaštvu naroda koji ne prosvjetljuje inteligencija. No narodnjaštvo Dostojevskog je religiozno narodnjaštvo. Ruski „zapadnjački“ duh je ruskog duha, veli Dostojevski.

Poštivao je Evropu, ali ne njezin buržuski i malogradanski duh. U mnogim stvarima je Rusiju suprotstavljao Evropi. Rusiji je pripisivao spasiteljski duh nasuprot Evropi. No njegov pojam „sverus“ jednostavno označuje Rusu koji je brat svakom čovjeku. To se i vidi samo u sveruskom duhu. Kao da u Dostojevskom vidimo sve to proživljeno, pa on to i pripisuje svojim junacima koji svojim mislima izriču poslanje naroda „bogosnoca“. Govorio je o ruskom Kristu, ali je dolazio u sukob s Ruskom pravoslavnom crkvom. Hrištovanstvo je mješavina ruskog pravoslavlja i ruskog pojanstva. Rusima je potrebna nova, duhovna, odvažna i religiozna svijest (133–154).

U osmom poglavlju govori nam Berdjajev o Velikom inkvizitoru Dostojevskog koga je on stavio u usta Ivana, jednog od braće Karamazova. Nalazi se u romanu „Braća Karamazovi“, prvi dio, izdanje Znanje/Zora, Zagreb, 1975. str. 272–292. Berdjajev je to nazvao „Legenda o Velikom inkvizitoru“. Čitavu radnju stavio je u katolički ambijent, u španjolsku Seviju. Monah Inkvizitor svojim mu-

čenjima nije uspio sjediniti svu ljudsku slobodu, slobodu koju je propovijedao Krist. Zato se pod konac života odlučuje učiniti sve ljude sretnima ali bez njihove slobode i bez Boga, Krista. U duhovnim teškoćama takve „zbilje“ dolazi Krist, i to iznenađa, među mnoštvom ljudi na trgu i prepoznaju ga. Inkvizitor se uzrujao kad je opazio da mu mnoštvo prilazi i da ga veliča. Zapovijeda svojim stražarima da ga „uhapse“ i zatvore u tamnicu. Noću Veliki inkvizitor dolazi Kristu i govori mu da se ima izgubiti. Ako to ne učini, on će ga spaliti. Razlog: ljudima je dao previše veliki teret – slobodu. On nije u pustinji, dok ga je „đavao kušao“, pristao ni na što ljudsko: nije prihvatio đavlov kruh, časti i vlasti... Tako čovjek ne može živjeti, ne može biti sretan. Istina, Inkvizitor kaže Kristu da će on ipak imati za sobom mali broj najvjernijih, ali što je s milijunima koji taj poziv ne mogu prihvatiti ni podnijeti. Tko može biti bez kruha, časti i vlasti? Zato zapovijeda Kristu da se izgubi, jer on će usrećivati ljude bez slobode i pomalo s onim što je davao nudio Kristu, a on je to odbacio... Krist prilazi Inkvizitoru, poljubi ga i starače usne i bez ijedne riječi ode od njega. Berdjajev veli da je Dostojevski imao svoj pogled na katoličku Crkvu koja nije dozvoljavala različita mišljenja koja su se protivila nacuci Crkve i zato joj je „prilijepio“ Velikog inkvizitora koji jednako tako ne želi govoriti o ljudskoj slobodi. Berdjajev kaže da je u tom Dostojevski bio nepravedan, no naglašava da se slučaj Velikog inkvizitora odnosi daleko više na totalitarističke političke sisteme.

Dostojevski i mi naslov je devetog poglavlja: Povijest XIX vijeka u Rusiji obilježena je pojavom Dostojevskog. Kod mnogih Dostojevski mijenja duševni stav. On je profetski tip i zato ima silni utjecaj na svoju generaciju. Dostojevski piše protiv krivog humanizma. U XX vijeku nova religiozna i idealistička kretanja pod znakom su Dostojevskog. Dostojevski je duhovna pojava pneumatološkog tipa, njegova duhovnost ponire dublje od svih ruskih pisaca i to u znaku Krista i Antikrista. Teško je Dostojevskog shvatiti a još teže nasljedovati. Dostojevski nam pokazuje kako dolazi svjetlost kroz tamu. Dostojevski brani osobu-slobodnog čovjeka, ali i religioznu sabornost, no on i sablažnjava svojim (ruskim) narodnjaštvom i kolektivizmom. Utjecaj Dostojevskog na narod je bio dvostruk: pozitivan i negativan. No on je sasvim sigurno volio Krista i to onakvog kakvog je pokazao u *Velikom inkvizitoru*, a to je i Berdjajevu dalo poticaj da slobodno pristupa Kristu. Dostojevski je „novim duhom“ oživio kršćanstvo. On je religiozni pisac. Kršćanstvo Dostojev-

skog je slobodno, novo, duhovno kršćanstvo. U tom smislu piše Berdjajev: „Dostojevski predstavlja najveću vrednost pomoću koje će ruski narod opravdati svoje postojanje u svetu, i ono, na što će se on moći pozvati na strašnom Sudu naroda.“ (Str. 171–181).

U predgovoru pod naslovom *Metafizičke aporije o slobodi* gospodin Đorđević govori o Berdjajevu kao filozofu slobode, strastvenom polemičaru, misliocu koji je dobio silna priznanja (Šestov, Zenjkovski i mnogi evropski filozofi), ali i odbacivanja (Krlježa, Lenjin). I danas je još uvijek veliko zanimanje za Berdjajeva, za njegove misli, njegovu intuiciju i snagu „duha“. Berdjajev će sam za sebe reći: „Ja sam jedan od tvoraca religiozne filozofije koja se tada javila u Rusiji. Berdjajev je filozof „čovjeka“. Čovjek je predmet njegovog filozofiranja. Jako mnogo je čitao i studirao, pa je stoga jasan utjecaj različitih filozofa. On ne filozofira počevši s „bićem“ već sa slobodom. „Bog je svemoćan nad bićem, ali ne i nad slobodom“ (Str. 9). On je filozof slobodnog duha i najnaravnije je da ga Krlježa i Lenjin ne shvaćaju u dubini njegovog filozofiranja. Pod utjecajem Mouniera i časopisa *Esprit* on ulazi u personalizam svoje vrste. Njegova osoba, persona je prije svega nadarena slobodom, koju čovjek dobiva iz Ungrunda. To je Berdjajeva asumnjčilo kod njegovih kolega pravoslavaca, ali i kod katoličkih filozofa. On filozofira kao konkretan čovjek snabdjeven slobodom, onom iskonskom ili prvom, slobodom minor – kako reče sv. Augustin – ali i slobodom maior, drugom slobodom, slobodom dobra koja nadvladava zlo: koja vodi čovjeka njegovoj konačnici gdje se sjedinjuje s Kristom.

Knjiga „Duh Dostojevskog“ je knjiga Berdjajevljeve dubine, ali i knjiga u koju je unio svoje misli prikazane drugačije nego ih je prije prikazivao. On sam u *Samopoznanju* (a to je filozofska autobiografija, Pariz 1949) pokazuje da je mnoge svoje poglede pročišćavao i dotjerivao. Gospodin Đorđević u vezi s tim naglašava da je profesor Milošević već 1961. pokazao neke proturječnosti. No ovo se mora primiti „cum grano salis“ jer se svugdje i ne radi o proturječnostima, kako ih navodi gospodin Milošević. U odnosu na razvoj Berdjajevljevog života i filozofije dobro je pogledati doktorsku dizertaciju: *Ivan Đevčić: Der Personalismus bei Nikolaj A. Berdjajew, Roma 1981.* ili bar prikaz toga djela u Bogoslovskoj smotri, 1981, 4. koji sam napisao pod naslovom: Ivan Đevčić: Der Personalismus bei Nikolaj A. Berdjajew. Gospodin Đorđević niže dosta zanimljive misli svoga predgovora

7–26. bilo iz povijesnih podataka bilo iz Berdjajevljevih djela.

Na pogovor gospodina Miloševića pod naslovom: *Nikolaj Berdjajev i „Legenda o Velikom inkvizitoru“* napisan je s mnogo primjedbi i to negativnih. Tako npr. kaže da Berdjajev ne razlikuje „ravan književnog dela i ravan filozofskih tvorevina“ (Str. 183). No Berdjajev je već davno prije rekao da ga zanima Dostojevski s misaone strane. Berdjajev za Dostojevskog kaže da je pneumatolog i s tog mu staništa i prilazi. No gospodin Milošević nam ne kaže što se ima shvatiti pod terminom „pneumatolog“. Odatle nastaju mnogo zabune i nedorečenosti. Berdjajev misli religiozno i apokaliptički. To isto tvrdi i za Dostojevskog. Temelj Berdjajevljeva filozofiranja je sloboda. No to gospodin Milošević ne shvaća tako kao Berdjajev, pa odatle proizlaze nesuglasice na filozofskom području, koje su, po mom mišljenju, sasvim krive ne samo u tom smislu kako to prikazuje gospodin Milošević već i u Berdjajevljevom obrazlaganju (Sloboda proizlazi za Boga i za čovjeka iz Ungrunda). No to pitanje gospodin Milošević ne obrađuje polazeći od onoga što tvrdi Berdjajev.

Nadalje kod tog „ruskog religijskog filozofa“, kako veli gospodin Milošević, ima mnoštvo kontradikcija, proturječnosti. No možemo reći da to gospodin Milošević umnaža zato što ne razlikuje točno, kako sam kaže, „dve sfere“ Berdjajevljevog filozofiranja, a to je sfera etičkog stadija i sfera egzistencijalno-religijskog stadija. U prvom se gleda na pravednost i pravičnost a u drugoj na dublju zbilju, zbilju ljubavi koja se pokazuje u kršćanskim okvirima kao najveća zapovijed.

Berdjajev ne tajni postojanje i jednog i drugog stadija filozofiranja. Pa i to što gospodin Milošević navodi da sam Berdjajev nije zadovoljan *Filozofijom nejednakosti*, i to zbog toga što je previše stvari gledao juridički, ima smisao dvostrukosti. Istina je i to da stadiji filozofiranja u Berdjajevljevom filozofskom razvoju nikako nisu vremenski strogo odvojeni, već se nadopunjuju. Pravednost i etičko filozofiranje na temelju pravednosti može biti i jest u istim razdobljima života. No to nije kvalitativno isto. Kvalitet ne bismo smjeli gledati kao nešto protivno – kako to u svom pogovoru čini gospodin Milošević – nego nadopunjujuće, nastajuće u višem kvalitetu. No o tom malo više drugom zgodom.

Gospodin Milošević koji je u pogovoru najviše „hvatao“ Berdjajeva na temelju misli iz *Velikog inkvizitora* završava svoj pogovor riječima: „Jedno je, međutim, sigurno – svaka

ona socijalna teorija i praksa koja nam nudi hleb umesto slobode ne zasluži da joj poklonimo naše poverenje. Utoliko aksiologija Nikolaja Berdjajeva još uvek nije ništa izgubila od svoje aktuelnosti ni na Istoku ni na Zapadu a ni na sve četiri strane sveta" (Str. 258)

Josip KRIBL

MONS. IVAN VLAŠIĆ: HARFA DUHA SVE-
TOGA, Zagreb, 1983, str. 127.

Ovo je dvanaesta knjiga u nizu pišćevih izdanja od 1938. do sada. Knjiga počinje, što ono bismo rekli: in medias res — s prvim naslovom *Harfa Duha Svetoga* da bi nakon toga pisac nanizao pedeset naslova sve do 117. str. i dodao stvarno kazalo. Na koncu knjige navodi citate Sv. pisma kojima se poslužio u knjizi. Neki od članaka iz knjige već su bili tiskani u *Vjesniku dakovacke biskupije*.

Svi članci zapravo su asketsko-duhovnog sadržaja, pozitivno-poticajni. Počinju navođenjem svetopisamskih događaja, događaja iz života svetaca ili napokon događaja iz života općenito što u razradi ima svoje pozitivno značenje. Nešto nam izgleda kao drugo-nokturnsko razrađivanje prema starom brevijaru. Tako npr. u dvadesetpetom članku *Dva zanimljiva viđenja*. Usporedbe iz Sv. pisma, iz života općenito ili iz života svetaca pisac valjano u potpunjuje i usklađuje. Možda bi gdjekada bilo dobro da nam pisac i kaže u čemu se stvar sastoji, a ne da nam samo govori o njezinoj pozitivnoj vrijednosti. Tako npr. u članku *Jedna laž i kleveta* pisac govori o pozitivnoj strani oprosta, što priznaju i D'Alambert i Voltaire, ali nam ne kaže u čemu se sastoji oprost, bilo potpuni bilo na određeno vrijeme. Svakako je u našim okolnostima pozitivno da u pedesetom ili zadnjem članku svoje knjige *Zagovor svetaca* obrađuje i zagovor sv. Nikole Tavelića. Možda bi se na str. dvanaestoj mogao izbjeći naziv sudbina pa staviti „na šeg životnog puta“ itd.

Svakako je za čestitati piscu i za ovu njegovu knjigu koja ima sasvim pozitivno značenje. I još nešto: da je pisac u svojoj devedeset i šestoj godini uz svoju svežinu još i marljiv i nastoji svojim suvremenicima dati valjane plodove svoga uma i srca.

Josip KRIBL

IVAN HORVAT: NEDJELJE I BLAGDANI
U ŽUPNOJ ZAJEDNICI, godina A, Samobor
1983, str. 400.

Ova knjiga propovijedi donosi nam u predgovoru lijepu misao i orijentaciju: moj spisateljski rad sadržan u ovoj knjizi (prvi svezak, a slijedi još drugi i treći, B i C ciklus), na kojem sam radio deset godina, izlazi iz tiska zato da bi pomogao „braći svećenicima, voditeljima samostalnih zajednica i bazičnih grupa u naviještaju riječi Božje“.

To djelo svakako može poslužiti ne samo svećenicima već i laicima za proširenje vlastitog znanja temeljenog na Evanđelju.

Knjiga je pisana lakim i razumljivim stilom.

Tehnički raspored građe u knjizi je tako proveden da za svaku nedjelju imamo najprije u tri dijela kratku egzegezu triju čitanja dotične nedjelje, a nakon toga slijedi još tematska propovijed. Gdjekada egzegetske propovijedi imaju svoj motto ili uvod kao što to vidimo u propovijedima nedjelja Došašća, dok na drugim mjestima odnosno propovijedima toga nema, već autor izravno tumači čitanja. To možemo spomenuti i za tematske propovijedi. Ovdje vrijedi ona: *variatio delectat!* Čovjeku se sviđa različitost pa i ovdje. Jedno i drugo možemo naći u božićnim propovijedima.

Tematske propovijedi obrađuju svoju temu, naglašenu u mottu ili prema mislima koje su izvađene iz evanđelja i obrađene kao središnja poruka nedjelje, svetkovine ili blagdana.

U egzegetskom obrazlaganju autor ne nastoji misaono ili vremenski povezati sva tri čitanja. Nemojmo misliti da je to nedostatak u odnosu na ono što je autor imao pred očima kad je sastavljao propovijed, te moramo reći da to nije ni tako jednostavno.

No možemo uz to naglasiti da ni sastavljači novih misnih čitanja nisu baš pazili na to da bi sva tri čitanja uskladili s jednom glavnom misli. No, za propovijedi možemo reći: svugdje je proveo lagano tumačenje misnih čitanja.

U propovijedi na Veliki četvrtak pod naslovom *Gospodnja večera* autor nam najprije donosi tematsku propovijed a onda tumačenje čitanja. U bogoslužju Vazmene noći imamo kratko tumačenje svakog čitanja. Duhovski ponedjeljak ima samo tematsku propovijed i prema nastalim liturgijskim prilikama sasvim je dostatno.

Autor se nije ropski držao jedne šeme. Tako nam pred Došašće donosi mali uvod, ali toga nema za početak Korizme.

Propovijedi svetkovina i blagdana stavljene su po datumima, otprilike onako kako bi vremenski odgovarale. Na primjer: svetkovina Bezgrešnog Začeca Bl. Dj. Marije ili svetkovi-